

SUOMALAISTEN AIKUISTEN OSAAMINEN JA SEN KEHITYS – VASTAUS KIVISELLE, HEDMANILLE JA NURMELLE

Aleksi Kalenius: *Conseiller Éducation et Sciences, OECD*

Janus vol. 23 (3) 2016, 286–290

Turkulaiset koulutussosiologit Osmo Kivinen, Juha Hedman ja Jouni Nurmi (2016) ovat kiinnostuneet suomalaisten osaamisesta ja erityisesti PIAAC-tutkimuksen tulosten tulkinnasta. Valitettavasti heidän tulkintansa kaipaa tarkentamista.

OSAAMISEN TARKOITUS

Aikuisten osaamistutkimukset, kuten International Adult Literacy Survey (IALS) ja Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC), mittaavat perustaitoja, ennen kaikkea lukutaidon eri muotoja. Tavoitteena on mitata käytännössä tarvittavia perustaitoja sen sijaan, että mitattaisiin niitä taitoja, jotka muodollinen koulutusjärjestelmä on ottanut tavoitteikseen.

Kivinen ym. (2016, 174) kyseenalaistavat tulkinnan, että PIAAC:n perusteella sanotaan jollakin osalla väestöstä olevan puutteita perustaidoissa. He korostavat, että ”vaikeustasoluokituksia ei kuitenkaan ole tehty standardeiksi määrittämään mihinkään tiettyyn tarkoitukseen tarvittavaa taitotasoa” ja viittaavat PIAAC:n tekniseen raporttiin (OECD 2013).

Jokainen PIAAC:n osa-alue on konstruktio laajasta joukosta toisiinsa liit-

tyviä taitoja. Esimerkiksi lukutaito on ”kirjoitettujen tekstien ymmärtämistä, arvioimista, käyttämistä ja niiden kanssa vuorovaikuttamista osallistukseen yhteiskuntaan, saavuttaakseen tavoitteensa ja kehittääkseen tietojaan ja potentiaaliaan”(Tamassia & Lennon 2013; Yamamoto ym. 2013). Osaamista arvioidaan useassa eri kontekstissa, tarkastellen monen eri tyyppin kognitiivisia operaatioita ja useita lukemisen eri osa-alueita. (Yamamoto ym. 2013) Osaamista mitataan siis laaja-alaisesti suhteessa eri tarkoituksiin, joihin ihminen osaamista nyky-yhteiskunnassa tarvitsee.

Kivinen ym. (2016) siis sekoittavat toisiinsa ”tiettyyn tarkoitukseen” tarvittavat taidot ja laajemmin yhteiskunnassa tarvittavat taidot. Siksi he näkevät ristiriidan siellä, missä ristiriitaa ei ole.

MATALA OSAAMINEN

Kivisen ym. (2016) mukaan heikoiksi osaajiksi luokiteltavien suuri määrä seuraa suoraan liian kovasta vaatimustasosta. ”Perustaitopuhetapaan sisäänkirjoitettu mielikuva tulevasta digiyhteiskunnasta tuntuu oikeuttavan etukäteen korkealle vedettyjen taitopisterajojen käytön ja huomattavan suuren väestöosan luokittelemisen tietoyhteis-

kunnassa heikosti menestyvien ongelmaryhmäksi.” (Kivinen ym. 2016.)

PIAAC-tutkimuksessa tason 2 (226 pistettä) saavuttamista on pidetty tietoyhteiskunnassa tarvittujen taitojen alarajana. Kivinen ym. (2016) taas pitävät perustellumpana määritellä, että 5 % kaikista testiin osallistuneista on osaamiseltaan heikkoja, jolloin raja asettuu 192 pisteeseen.

Kummallakin mittarilla heikoiksi osajiksi määrittyvät eivät selviydy tehtävästä, jossa on kuva auton bensamittarista, joka näyttää tankin olevan $\frac{3}{4}$ täynnä. Kysymys: ”Kuorma-auton bensatankkiin mahtuu 120 litraa. Kuinka monta litraa polttoainetta tankissa on?” (Vaikeus: 228 pistettä) (Tamassia & Lennon 2013). Yleisen PIAAC-tulkinnan mukaisesti tietoyhteiskuntaan riittävä osaamistaso ei siis ole kovin ”korkealle vedetty” edes suhteessa oppivelvollisuuskoulun osaamistavoitteisiin.

Kivisen ym. (2016) arvion mukaan Suomessa osaamiseltaan heikkoja aikuisia olisi noin 2,4 % aikuisväestöstä. Selkokeskus taas arvioi 6–10 % työikäisistä tarvitsevan selkokieltä ja siitä hyötyvän joissain tilanteissa 20–25 % väestöstä. 60–75 % selkokieltä tarvitsevista ja jopa 90 % siitä hyötyvistä ei Kivisen ym. (2016) esittämällä mittapuulla määrity taidoiltaan puutteelliseksi.

Valitettavasti vaatimustason laskeminen ei taitoja paranna. Kirjoittajien toivoisi myös muistavan, että aikuiset, jotka tarvitsisivat lisää osaamista voidakseen täysimääräisesti osallistua yhteiskuntaan, saavuttaa tavoitteensa ja kehittää itseään, eivät kuitenkaan ole, asetet-

tiinpa rima mille tahansa korkeudelle, ”toistaitoisia” tai ”epäkelpoja”.

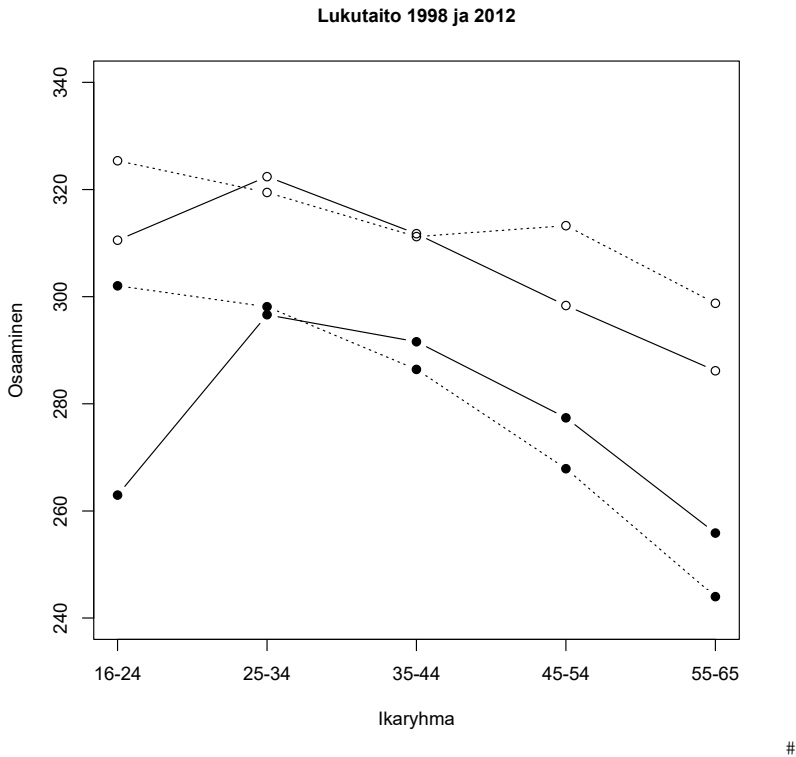
OSAAMISEN TASON KEHITYS

Osaamisen tason kehitystä voidaan eri maissa tarkastella PIAAC:n ja vastaavien aikuisten osaamistutkimusten tuottamilla poikkileikkausaineistoilla. Aikuisten osaamistutkimusten osalta Suomen osaamisen kehityksen tarkastelussa voidaan käyttää Suomessa vuonna 1998 toteutettua IALS-tutkimusta ja vuoden 2012 PIAAC-tutkimusta.

Vuonna 1998-toteutetun IALS-tutkimuksen aikaan nuorin 10-vuotiskäryhmä (16–24-vuotiaat) oli toiseksi nuorinta (25–34-vuotiaita) parempi niin asiatekstin kuin dokumenttitekstien lukutaidossa riippumatta vanhempien koulutustasosta. PIAACin aikaan vuonna 2012 nuorin ikäryhmä oli osaamiseltaan selvästi heikompi kuin 25–34-vuotias ikäryhmä. Ero vuosien 1998 ja 2012 välillä on varsin huomattava, erityisesti matalasti koulutetusta taustasta tulevilla. (Kuvio 1)

Kivisen ym. kiistävä nuorimpien heikkous suhteessa 25–34-vuotiaisiin käy ilmi myös heidän puheenvuorostaan (Kivinen ym. 2016, 175). Heidän korostamansa 25–34-vuotiaiden korkea osaaminen (emt., 2016, 176–180) ei ole kiistanalaista, muttei myöskään poista huolta 16–24-vuotiaiden heikommista tuloksista.

Nuorisoikäluokkaan kohdistuneista osaamistutkimuksista (esim. PISA, TIMMS ja PIRLS) on koottu kansainvälisiä osaamistasoaikasarjoja, joista tunnetuimpia ovat Kivisen ym. (2016)

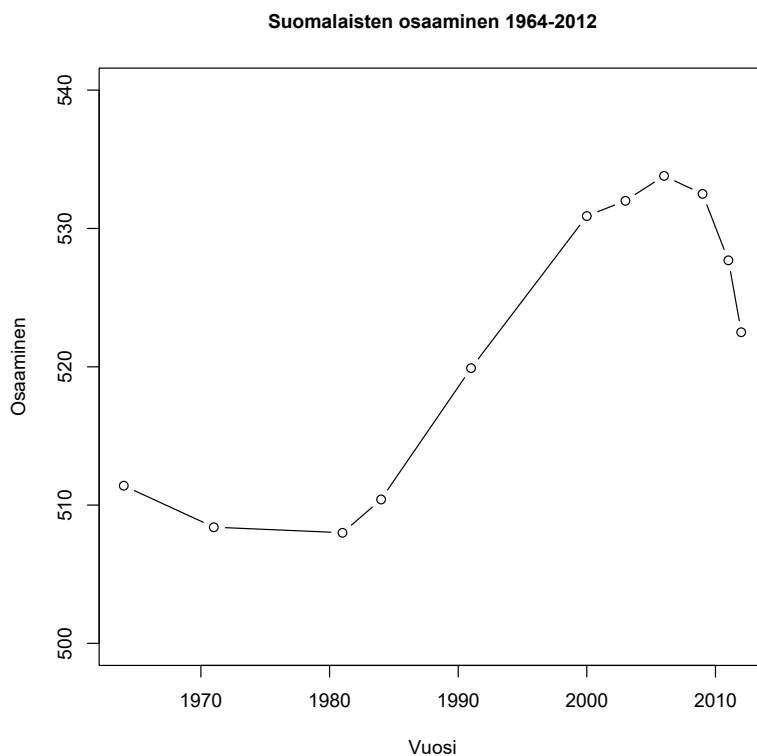
• = vanhemmilla perusasteen koulutus, o = vanhemmilla korkea-asteen koulutus
 Katkoviiva = IALS asiategstin lukutaito, yhtenäinen viiva = PIAAC lukutaito

Kuvio 1

mainitsema Hanushek & Wößmannin (2015) sekä Altinok ym. (2014). Kumpikaan ei käytä analyysissään PIAAC-aineistoa, vaikka Kivinen ym. (2016) näin virheellisesti väittävätkin.

Altinok ym. (2014) aikasarja ulottuu vain vuoteen 2009, mutta näyttää mitatun osaamisen kääntyneen laskuun 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä. Nuorimpien osaaminen jää siis jälkeen hieman vanhemmista ikäluokista. Hanushekin ja Wößmannin (2015) aikasarja päättyy

PISA 2012:n ja näyttää Suomen laskeeneen voimakkaasti ja 1900-luvun jälkipuolen noususta puolet suli pois vuosina 2006–2012. He toteavatkin, että ”Finland has in fact slipped visibly over the past few years from its outstanding performance”. Molempien aikasarjojen antama kuva tilanteesta on vastakkainen Kivisen ym. (2016) väitteiden kanssa.

#

Kuvio 2

Kivisen ym. mukaan ”Hanushek ja Wöbmannin (2015) ennustavat PIAAC-tulosten nojalla Suomen nousevan tietoyhteiskuntakehityksen kärkimaaksi, koska suomalaistyövoiman osaamistaso kohenee entisestään koulutukseltaan ja perustaidoiltaan heikoimpien ikäluokkien korvautuessa tietotaidoiltaan paremmin varustetuilla nuorilla.” Väite ei ole uusi (Kivinen & Hedman 2016a), ja sen virheellisyydestä on kirjoittajille huomautettu (Kalenius 2016; ks. myös Kivinen & Hedman 2016b). Suomi mainitaan Hanushekin ja Wöbmannin kirjassa 23 kertaa. Kertaakaan ei viitata Suomen tulevaan nousuun ”tietoyhteiskuntakehityksen

kärkimaaksi,” mutta kahteen otteeseen Suomen tulosten viimeaikaiseen laskuun.

Kansainvälisen pitkittäisaikasarjan lisäksi voidaan lukutaitoa ja numerotaitoa myös tarkastella Puolustusvoimien alokkaiden tekemien Peruskoe 1:n kielellistä päättelyä (sanatesti) ja matemaattista päättelyä (numerotesti) mittaavien osioiden avulla. Asevelvollisuuden suorittamisen yleisyyden takia tulokset kuvaavat varsin hyvin 19–20-vuotiaiden miesten osaamista koko väestössä. Kuten Salla Koivunen on osoittanut, saavutettiin kielellisessä päättelyssä parhaat tulokset vuonna 1996 ja matemaattii-

sessä päättelyssä vuonna 1997. (Koi-vunen 2007.)

LOPUKSI

Osaamiseltaan heikkojen aikuisten määrä on Suomessa kansainvälisesti vertaillen alhainen, mutta yhä korkea, vaikka vaatimustaso asetettaisiin suhteellisen alas. Vaatimustasoa tarpeeksi laskemalla ”matalaksi” luokitellun osaamisen määrä toki laskee, mutta osamista vaatimustason laskeminen ei lisää.

Valitettavasti osaaminen näyttäisi myös monien eri lähteiden perusteella olevan laskussa nuorissa ikäryhmissä. Tuoreen kansallisen matematiikan arvioinnin perusteella lasku voisi kuitenkin olla pysähtymässä. Lisäviisautta tuo pian PISA 2015, jonka tulokset julkaistaan joulukuussa 2016.

LÄHTEET

- Altinok, Nadir & Diebolt, Claude & De Meulemeester, Jean-Luc (2014) A new international database on education quality: 1965–2010. *Applied Economics* 46 (11), 1212–1247.
- Hanushek, Erik A. & Wößmann Ludger (2015) *The knowledge capital of nations: education and the economics of growth*, Cambridge: MIT Press.
- Kalenius, Aleks (2016) Jotain väärin mitattua, jotain väärin lainattua. Vastaus Osmo Kiviselle ja Juha Hedmanille. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2).
- Kivinen, Osmo & Hedman, Juha & Nurmi, Jouni (2016) Suomalaisaikuisten osaaminen väitettyä parempaa. *Janus* 24 (2), 172–184.
- Kivinen, Osmo & Hedman, Juha (2016a) Suomalaisen korkeakoulutuksen kansainvälinen taso on väitettyä parempi. Mahdollisuuksien tasa-arvo ja korkea osaaminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (1), 87–96.
- Kivinen, Osmo & Hedman, Juha (2016b) Aleks Kaleniukselle: Korkeakoulutuksen kansainvälisen tason mittaaminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (3), 357–358.
- Koivunen, Salla (2007) Suomalaismiesten kognitiivisen kykyprofiilin muutokset 1988–2001 - Flynnin efektiä suomalaisessa aineistossa? Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- OECD (2013) *Technical Report of the Survey of Adult Skills (PIAAC)* (Pre-publication copy 17 October 2013), Paris: OECD.
- OKM (2014) *Kansallisen osaamisperustan vahvistaminen – Johtopäätöksiä*. Julkaisu- ja 19. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Tamassia, Claudia & Lennon, Mary Louise (2013) Chapter 21: PIAAC Proficiency Scales. *Technical Report of the Survey of Adult Skills (PIAAC)*. Paris: OECD.
- Yamamoto, Kentaro & Khorramdel, Lale & Von Davier, Matthias (2013) Chapter 19: Proficiency Scale Construction. *Technical Report of the Survey of Adult Skills (PIAAC)*. Paris: OECD.